

2 . Regionální aspekty vnitřní migrace a jejich širší podmíněnost

Migrace představuje komplexně podmíněný proces, který se významně podílí na utváření podoby sídelního systému a zásadně tak podmiňuje úroveň sociálních a ekonomických disparit. Na migraci lze nahlížet ze dvou dimenzí: subjektivní jako vyjádření určité územní preference a objektivní jako na proces, který ovlivňuje demografické, sociální, ekonomické, politické i environmentální podmínky jak ve výchozí, tak i v cílové destinaci. Komplexní podmíněnost migračních procesů výrazně komplikuje zobecnění jejich analýz. To také do jisté míry vysvětluje i absenci ucelené a všeobecně uznávané teorie vysvětlující migrační procesy.

V rámci této kapitoly se budeme zabývat vnitřní migrací, to znamená mezi územními entitami v rámci hranic České republiky. Budou analyzovány stav a vývojové změny regionálního vzorce migračních procesů v ČR na základě běžně používaných ukazatelů. Migrace má rovněž vazby na velkou většinu socioekonomických procesů. Tato kapitola je zaostřena především na vztah migrace ke komplexu pracovního trhu a trhu s bydlením. Právě k těmto oblastem, jak dokumentuje mnoho empirických analýz, má migrace nejtěsnější vazbu. Půjde nám tedy nejen o zmapování základních trendů ve vývoji migračního chování v ČR, ale i o jejich zasazení do širšího rámce regionálního vývoje v Česku.

V první analytické části, následující po metodickém vstupu, se zaměříme na charakteristiku vývoje intenzity migračních pohybů a míru jejich selektivnosti v ČR na různých měřítkových úrovních. Následuje část zabývající se regionální diferenciací charakteristik vnitřní migrace mezi kraji. Podrobnější hodnocení pak poskytuje třetí podkapitola, kde je analyzováno migrační chování na mikroregionální úrovni, kterou představují obvody obcí s rozšířenou působností (dále jen ORP). Zde je kladen důraz především na migrační toky mezi jednotlivými typy území, které byly vymezeny na základě geografické polohy obvodů ORP. Dále se zabýváme migračními charakteristikami obcí na základě jejich příslušnosti k velikostním kategoriím podle počtu obyvatel, tedy migračním pohybem obyvatel v hierarchicky uspořádaném systému osídlení. Konečně v poslední části je provedena jednoduchá korelační analýza vztahu indikátorů vnitřní migrace k dalším vybraným socioekonomickým charakteristikám regionů.

Metodické poznámky a definice ukazatelů

Stěhování, či jinak migrace¹, představuje prostorové přemísťování osob přes administrativní hranice územní jednotky spojené se změnou bydliště a to buď na území ČR (vnitřní stěhování) nebo přes hranice ČR (zahraniční stěhování). Demografická statistika ČR pokládá za vnitřní stěhování změnu trvalého bydliště z obce do obce v ČR nebo v Praze z jednoho urbanistického obvodu do jiného. Předmětem zájmu této publikace je pouze vnitřní stěhování a to bez stěhování mezi urbanistickými obvody v Praze. ČSÚ sleduje nikoli počet migrujících, ale počet případů stěhování. To znamená, že když někdo mění své trvalé bydliště za rok vícekrát než jednou, je také ve statistice zahrnut vícekrát.

Migrace představuje relativně dlouhodobý proces, a proto je třeba sledovat vývoj v delším časovém úseku, aby mohl být současný stav regionálního vzorce zasazen do širšího rámce vývojových trendů. V našem případě je sledováno období od roku 1996 do roku 2006. Z důvodů eliminace jednoletých náhlých výkyvů, které mohou zvláště na nižších měřítkových úrovních způsobovat značné zkreslení, bylo celé sledované období rozčleněno do 4 úseků: 1996 - 1998, 1999 - 2001, 2002 - 2004 a 2005 - 2006. Co se týče prostorového vymezení jednotek, je v této kapitole použita územní struktura platná k 1. 1. 2007 a všechny údaje za celé období jsou přepočteny.

¹ V literatuře je možné se setkat s rozlišováním pojmů emigrant/imigrant pro zahraniční migraci a vystěhovalý/přistěhovalý pro migraci vnitřní (vnitrostátní). V této kapitole se zabýváme pouze vnitřní migrací, a tak budou tyto termíny používány jako synonyma.

Je také nutné poznamenat, že ve sledovaném období došlo ke dvěma metodickým změnám monitorování vnitřní migrace v ČR. Do roku 2004 (včetně) se údaje o stěhování získávaly agregací statistických hlášení o stěhování zaslaných vykazující jednotkou ČSÚ, kterou byla pro stěhování občanů ČR ohlašována pobyty v obci, do níž se občan přistěhoval. Od roku 2005 přebírá ČSÚ údaje o stěhování obyvatelstva z Ministerstva vnitra – informačního systému evidence obyvatelstva a to podle zákona 133/2000 Sb. O evidenci obyvatelstva. Kvůli této změně došlo k omezení množství informací o migraci, neboť se již dále nezjišťují údaje o nejvyšším dokončeném vzdělání migrantů a ani důvodu stěhování.

Další změny se týkaly sledování vnitřní migrace cizinců. Které do roku 2004 poskytoval příslušný okresní orgán Cizinecké a pohraniční policie. Do roku 2000 bylo sledováno stěhování cizinců, kteří měli v ČR trvalé bydliště. Od roku 2001 se vykazuje migrace i za cizince pobývající v ČR na základě udělení víza nad 90 dnů pobyty, kteří se na našem území zdržují déle než rok, a osoby s uděleným azylem. Od poloviny roku 2004 je stěhování (mezinárodní i vnitřní) cizinců poskytováno Ředitelstvím služby cizinecké a pohraniční policie.

Pro podrobnější strukturální hodnocení migračních trendů byly pro analýzu vybrány tři specifické skupiny migrantů, které představují významné zdroje lidského kapitálu pro pracovní trh. První z nich je skupina obyvatel ve věku 20 - 34 let, která kompenzuje svou nižší pracovní praxí vyšší flexibilitou i potenciálem profesního rozvoje. Obyvatelstvo ve věku 35 - 49 let, je pro zaměstnavatele cenné svými profesními zkušenostmi, je však mnohem více vázáno bytovými a rodinnými faktory, a proto je relativně méně náchylné ke stěhování. V případě vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva se jedná z hlediska pracovních a migračních nároků a preferencí o zásadně odlišnou skupinu. Představuje kvalifikovanou pracovní sílu žádanou především technologicky vyspělými firmami, správními orgány a státními i privátními výzkumnými a vzdělávacími institucemi.

K hodnocení regionálního vzorce migračních procesů byly použity základní, běžně používané indikátory: migrační saldo, migrační obrat a migrační účinnost. **Migrační obrat (O)** představuje součet přistěhovalých a vystěhovalých za územní jednotku. Pokud ho vztáhneme k počtu obyvatel, získáme ukazatel nazývaný **intenzita obratu**. **Migrační saldo (S)** ukazuje rozdíl přistěhovalých a vystěhovalých za územní jednotku. Pokud ho vztáhneme k počtu obyvatel, získáme ukazatel nazývaný **intenzita obratu**. **Migrační účinnost (U)** představuje podíl migračního salda na migračním obratu v procentech a vyjadřuje podíl významu saldové složky na celkové migraci.

Na jejich základě byly odvozeny dvě základní charakteristiky pro hodnocení intenzity vnitřní migrace v ČR a míru její selektivity. Jedná se o hrubou a čistou míru migrace (převzato z Lux, Sunega, Mikeszová, Večerník, Matyáš (2006)):

Hrubá míra migrace

Čistá míra migrace

$$\text{HMM} = 0,5 * \left(\frac{\sum O_i}{\sum \text{POP}_i} \right) * 1000 \quad \text{CMM} = 0,5 * \left(\frac{\sum |S_i|}{\sum \text{POP}_i} \right) * 1000$$

kde O_i , S_i a POP_i jsou migrační obrat, migrační saldo a počet obyvatel i -té jednotky

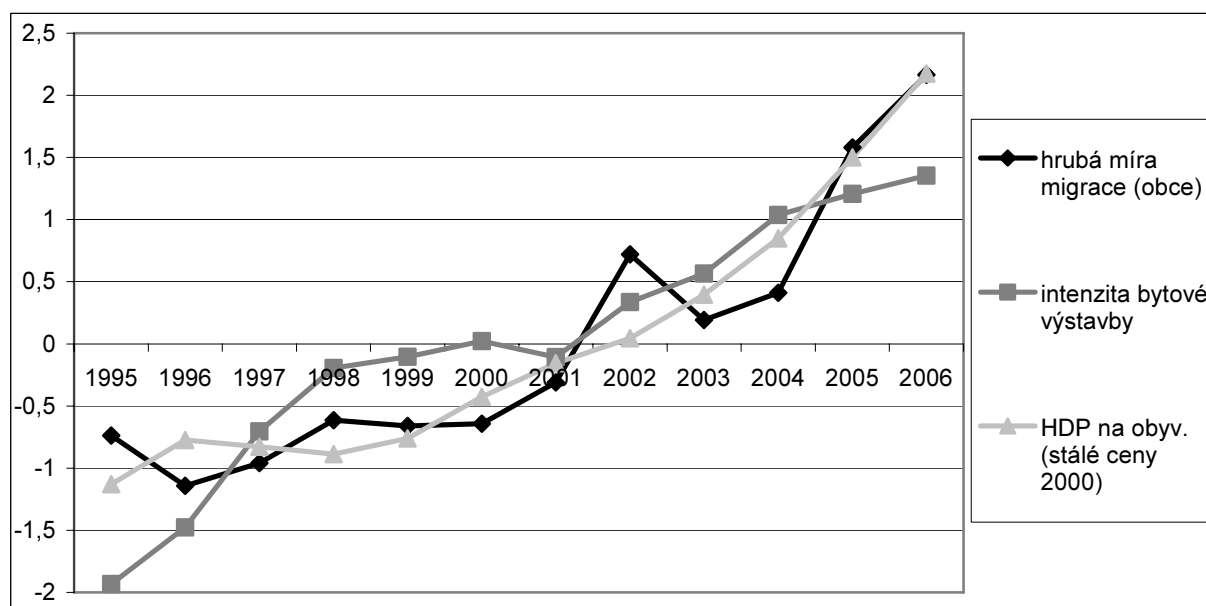
Hrubá míra migrace vyjadřuje celkovou migrační mobilitu obyvatelstva, zatímco čistá míra migrace ukazuje na selektivnost stěhování. Čistá míra poukazuje na rozdíly mezi regiony, neboli zachycuje pouze ty regiony, kam se více lidí přistěhovalo, než odstěhovalo, nebo odkud se více lidí odstěhovalo, než přistěhovalo. Neboť je však tento ukazatel závislý na úrovni hrubé míry migrace, je vhodné při hodnocení vývoje použít procentuálního podílu čisté na hrubé míře migrace.

Intenzita a selektivnost vnitřní migrace v ČR

V České republice vrcholila intenzita migrační mobility obyvatelstva v 60. letech minulého století. Od té doby docházelo k plynulému poklesu objemu vnitřního stěhování, který byl ještě zintenzivněn v první polovině 90. let (Čermák 2001). Zároveň s tím se totalitní plánování ekonomiky a společnosti projevilo v potlačení přirozené prostorově selektivní povahy migrace, především suburbanizačních tendencí, jejichž počátky lze pozorovat již v meziválečném období (Hampl, Gardavský, Kühnl 1987). Po revoluci v roce 1989 došlo k razantnímu obnovení suburbanizace ovšem za výrazného propadu celkového objemu vnitřní migrace. Tento pokles byl zapříčiněn především nerozvinutostí bytového trhu (nízká intenzita výstavby, regulace nájemného, preference nájemního bydlení), nízkou mírou nezaměstnanosti a především i úrovní regionálních disparit (jako významný motivační faktor), ale také nahrazováním migrace jinými formami prostorové mobility (dojíždka, přechodná migrace bez změny trvalého bydliště).

Přibližně od roku 1996 se datuje změna tohoto trendu, kdy intenzita migrace přestala klesat a po roce 2000 můžeme s mírným ale nezanedbatelným zakolísáním mezi roky 2002 a 2003 pozorovat její relativně silný nárůst. Nicméně objem i intenzita vnitřní migrace zatím zdaleka nedosahují (a už pravděpodobně ani nedosáhnou) úrovně osmdesátých let. Vývoj hrubé míry migrace mezi obcemi (platí i pro ostatní hierarchické úrovně) úzce souvisí s hospodářským vývojem v zemi. V grafu na obrázku 1 je ukázán souběh se syntetickým ukazatelem intenzity bytové výstavby a reálným HDP na obyvatele (ve stálých cenách roku 2000) jako charakteristikou celkového vývoje ekonomiky. Souvislost intenzity migrace s bytovou výstavbou je zřejmá, protože základní potřebou každého, který mění své bydliště, je dostupné bydlení. Vztah celkové výkonnosti ekonomiky k intenzitě migrace je spíše implicitní. Růst reálného produktu s sebou přináší růst důvěry v ekonomiku (např. dostupnost hypoték) a zlepšování životní úrovně obyvatel, jež pak mohou uskutečňovat své plány a snáze vyjadřovat své prostorové preference stěhování. Růst intenzity migrace ve fázi expanze hospodářského cyklu a naopak její utlumení ve fázi recese dokumentují i mnohé zahraniční studie (Armstrong, Taylor 1993). V ČR je toto spojení především v 90. letech neznatelné, neboť docházelo k principiálnímu přetváření celkového regionálního vzorce.

Graf 1: Vývoj hrubé míry migrace a dalších socioekonomických charakteristik

Hodnoty všech tří ukazatelů byly standardizovány pomocí průměru a směrodatné odchylky.

Intenzita bytové výstavby byla vypočítána jako nevážený průměr standardizovaných ukazatelů počtu dokončených, rozestavěných a zahájených bytů na tisíc obyvatel.

Nárůst intenzity migrace od roku 1996 s již zmiňovanou výjimkou v roce 2002 se projevil na všech úrovních sledování. Za sledované období došlo k mírnému posílení mezikrajské a meziokresní migrace jako i stěhování mezi obvody ORP, přičemž nejpatrnější byl tento nárůst v případě migrace mezi kraji. Podíl počtu případů stěhování mezi kraji na celkovém počtu stěhování vzrostl ze 33,2 % v období 1996 - 1998 na téměř 37 % v období 2005 - 2006. Mezi okresy se tento podíl pohyboval za celé sledované období mezi 53 až 55 % s mírně rostoucím trendem a v případě stěhování mezi obvody ORP kolísal mezi 63 a 65 % bez dominantního trendu. Tento vývoj lze interpretovat jako mírný nárůst migrace na delší vzdálenost.

Čistá míra migrace vyjadřuje úroveň regionálních disparit v migračních preferencích. Jak již bylo konstatováno výše, docházelo v posledních 11 letech k nárůstu migrační aktivity ovšem při zachování prostorové selektivnosti těchto proudů. Výsledek ukazuje jasný nárůst čisté míry migrace, která prakticky kopíruje vývoj hrubé míry migrace. Chceme-li však zjistit, zda docházelo ke změně selektivnosti migračních proudů, a tudíž i ke změně regionálních disparit, je vhodnější použít místo čisté míry migrace, jež je závislá na vývoji celkového obratu, jejího podílu na hrubé míře migrace. Podle tohoto ukazatele již není nárůst disparit mezi regiony tak výrazný a docházelo k němu především v době ekonomického oslabení a následné recese mezi roky 1996 a 1998. V posledních letech sledujeme spíše stabilizaci či jen velmi mírný nárůst rozdílů mezi územními jednotkami na všech sledovaných hierarchických úrovních.

Nyní přejdeme k hodnocení migrační mobility vybraných skupin obyvatelstva. Nejvyšší míru migrační mobility vykazuje jednoznačně obyvatelstvo ve věku 20 – 34 let. Hrubá míra migrace v této skupině převyšuje průměr více než 1,5krát a to nejvíce v případě stěhování na delší vzdálenost (mezi kraji téměř dvakrát). V tomto věku většina osob vstupuje do pracovního procesu, shání práci a z tohoto důvodu je spíše ochotna ke změně bydliště a to i na delší vzdálenost².

Tabulka 1: Hrubá míra migrace celkem a podle vybraných skupin

	celkem			ve věku 20 - 34			ve věku 35 - 49			vysokoškoláci	
	1996-8	2002-4	2005-6	1996-8	2002-4	2005-6	1996-8	2002-4	2005-6	1996-8	2002-4
kraje	5,44	6,72	7,66	10,21	12,93	14,61	3,51	5,78	7,01	10,14	11,47
okresy	8,55	10,34	11,81	16,07	19,45	21,79	5,53	8,74	10,71	13,71	15,51
ORP	10,53	12,30	13,99	19,69	22,98	25,55	6,60	10,18	12,51	15,04	16,74
obce	16,37	18,81	21,41	30,53	34,45	37,95	10,16	15,42	19,14	18,66	21,13

Tabulka 2: Čistá míra migrace celkem a podle vybraných skupin

	celkem			ve věku 20 - 34			ve věku 35 - 49			vysokoškoláci	
	1996-8	2002-4	2005-6	1996-8	2002-4	2005-6	1996-8	2002-4	2005-6	1996-8	2002-4
kraje	0,53	0,69	1,04	0,86	2,06	2,89	0,56	0,71	1,00	1,61	2,71
okresy	0,76	1,12	1,42	1,25	2,69	3,46	0,88	1,27	1,51	2,01	3,39
ORP	0,93	1,31	1,61	1,53	2,99	3,89	1,03	1,52	1,72	2,32	3,61
obce	3,00	3,68	3,95	5,31	6,73	7,49	3,23	4,72	5,22	5,35	7,12

Opačné migrační chování lze pozorovat u věkové skupiny 35 – 49 let, která vykazuje naopak podprůměrnou mobilitu. Platí také, že se hrubá míra migrace v této věkové skupině s klesající měřítkovou úrovní sledování přibližuje průměru. To znamená, že osoby v tomto věku se obecně méně stěhují a pokud ano, tak spíše na kratší vzdálenost. Tato skupina má totiž na pracovním trhu již odlišné postavení. Jedná se vesměs o osoby relativně pracovním stabilizované a hmotně zajištěné, jejichž migrační motivace a s tím související prostorová preference se od předchozí podstatně liší. Necítí již tak naléhavě potřebu stěhování z pracovních důvodů, avšak mohou díky svému postavení

² v této věkové skupině se také výrazně projevuje sestěhování rodiny po svatbě a také migrace za vysokoškolským vzděláním

spíše realizovat své představy o bydlení a kvalitě životního prostředí, i když jsou stále ekonomicky aktivní a tedy i vázání k místu pracoviště.

Tabulka 3: Podíl čisté míry migrace na hrubé míře migrace celkem a podle vybraných skupin

	celkem			ve věku 20 - 34			ve věku 35 - 49			vysokoškoláci	
	1996-8	2002-4	2005-6	1996-8	2002-4	2005-6	1996-8	2002-4	2005-6	1996-8	2002-4
kraje	9,80	10,33	13,54	8,47	15,97	19,81	15,97	12,20	14,32	15,87	23,62
okresy	8,94	10,81	12,00	7,77	13,82	15,87	15,88	14,59	14,06	14,66	21,84
ORP	8,87	10,62	11,53	7,75	13,02	15,22	15,59	14,91	13,75	15,44	21,57
obce	18,34	19,56	18,43	17,39	19,53	19,73	31,75	30,59	27,28	28,66	33,69

Migrační mobilita vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva přesahuje, i když ne v takové míře jako v případě věkové skupiny 20 – 34 let, průměr. Ovšem ještě více než u zmíněné věkové skupiny se zde projevuje ochota stěhovat se na větší vzdálenost. Zatímco na úrovni obcí hrubá míra migrace přesahuje průměr jen mírně, na úrovni krajů je to více než 1,7krát. Vysvětlení spočívá ve skutečnosti, že se z hlediska pracovních a migračních nároků a preferencí jedná o zásadně odlišnou skupinu. Představuje zdroj kvalifikované pracovní síly žádané především technologicky vyspělými firmami a státními a vzdělávacími institucemi, jež zpravidla sídlí v několika málo ekonomicky nejsilnějších regionech a centrech osídlení. Tento fakt také do značné míry determinuje vysokou selektivnost migrace vysokoškolsky vzdělaných osob. Z vývojového hlediska je možné pozorovat přibližování hrubé míry migrace průměru.

Výše zmíněné skutečnosti rovněž podmiňují úroveň selektivnosti migrace sledovaných skupin. Nejvyšší podíl čisté míry migrace vykazuje skupina osob s vysokoškolským vzděláním a nejvíce převyšuje průměr opět na krajské úrovni. To samé platí i pro věkovou skupinu 20 – 34 let, jež však průměr, co se týče poměru čisté a hrubé míry migrace, výrazně nepřesahuje. Obyvatelstvo ve věku 35 – 49 vykazuje rovněž vyšší míru selektivity migrace. Celkově podíl čisté míry na hrubé míře migrace narostl především v druhé polovině devadesátých let, což platí i pro všechny tři sledované skupiny, ovšem v případě vysokoškolsky vzdělaných a osob ve věku 20 – 34 let k tomu došlo ve větší míře. Pro třetí sledovanou skupinu však platí, že v porovnání s průměrem spíše poklesla.

Charakteristika migrace mezi kraji

Posuzovat migrační pohyby mezi kraji je do značné míry složité z důvodu neorganického vymezení Prahy jako čistě urbánní jednotky a jejího širšího zázemí - Středočeského kraje. Ostatní kraje mají mnohem širší organičtější vymezení. V případě migrace je tento fakt zvláště deformující, protože právě mezi Prahou a jejím zázemím probíhá v současnosti nejintenzivnější migrační proces – tzv. suburbanizace. V odborné literatuře se tak označuje stěhování obyvatel z center velkých měst do jejich blízkého zázemí. Do centra pak zpravidla dojíždějí za prací, službami, kulturou apod. Vytváří se tak intenzivní relativně vztahově uzavřený sídelní systém nového druhu (někdy označovaný jako denní městský systém). V souvislosti s prostorovým přemístěním obyvatelstva dochází i k postupné decentralizaci některých komerčních aktivit (Čermák 2005). Suburbanizace s sebou přináší na jedné straně možnost obyvatel realizovat své představy o bydlení a životním prostředí a zároveň může představovat impuls k rozvoji malých obcí v okolí velkých měst. Jedná se o přirozený proces, který probíhal a stále probíhá ve vyspělých liberálních zemích. Na druhé straně klade vysoké nároky na dopravní infrastrukturu a jejich neřešení s sebou přináší rozsáhlé dopravní problémy. Nezanedbatelné jsou rovněž sociální dopady na původní i nově přistěhované obyvatelstvo (např. konflikty v zájmech obou skupin).

Z celkového migračního obratu mezi kraji ČR připadalo v období 1996 - 2006 přibližně 10 % na obrat mezi Prahou a Středočeským krajem a v posledních dvou letech byl tento podíl již téměř o 2 procentní body vyšší. Tabulka 4 pak ukazuje podrobněji význam jednotlivých směrů migrace pro celkové počty přistěhovaných a vystěhovaných v krajích. Je patrné, že zatímco z více než 60 % (za celé období 1996 - 2006) směřují Pražané do Středočeského kraje a podíly dalších krajů jsou zanedbatelné

(na druhém místě Ústecký s téměř 8 %), struktura přistěhovalých do Prahy, co se týče směru, je mnohem vyrovnanější. Dominuje sice opět Středočeský kraj ale jen s 35 % a i podíly ostatních krajů jsou zastoupeny mnohem rovnoměrněji. Praha představuje významnou destinaci pro migranty z většiny krajů, a to jak blízkých, tak i vzdálenějších. Pouze v případě krajů Moravskoslezského, Zlínského a Olomouckého nepatří Praha na první nebo druhé místo. Z toho vyplývá, že zatímco Praha má pro migrační obrat ostatních krajů znatelný význam, ostatní kraje s výjimkou Středočeského hrají pro celkový migrační obrat Prahy relativně zanedbatelnou roli. Podobně, ačkoli v menší míře, to platí i pro Středočeský kraj. Celkově se přibližně 50 % obratu Prahy a Středočeského kraje odehrává mezi sebou. Za posledních 11 let lze konstatovat mírné posílení této vzájemné spjatosti. Co se týče dalších relativně významných směrů migrace, je klíčová blízkost regionů, tj. existence hranic. Například je patrná vzájemně silná vazba moravských krajů a především vysoký význam (kolem 20 %) Jihomoravského kraje pro obrat zbývajících moravských krajů včetně Vysočiny.

Tabulka 4: Matice podílů vzájemného obratu mezi dvěma kraji na celkovém obratu kraje za období 1996 - 2006 (v %)

	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK
PHA	-	49,57	6,79	4,17	2,79	8,77	4,41	4,58	3,54	3,56	3,95	2,34	1,89	3,64
STČ	55,78	-	4,85	3,76	2,20	9,23	5,28	4,44	3,30	2,98	2,60	1,63	1,17	2,80
JHČ	26,44	16,77	-	9,43	3,90	7,68	2,61	2,68	2,69	12,05	6,79	2,81	1,92	4,24
PLK	20,52	16,46	11,92	-	18,06	11,59	2,56	2,65	2,23	2,29	4,43	2,02	1,47	3,79
KVK	17,19	12,02	6,16	22,60	-	18,48	3,42	2,94	2,32	2,14	4,83	2,06	1,81	4,02
ULK	23,09	21,60	5,19	6,20	7,90	-	14,56	4,17	3,09	2,30	4,14	2,30	1,63	3,82
LBK	18,91	20,11	2,87	2,23	2,38	23,68	-	13,73	4,04	2,02	3,50	1,95	1,45	3,12
HKK	18,16	15,65	2,73	2,13	1,89	6,28	12,72	-	23,52	3,23	4,47	3,34	1,74	4,14
PAK	14,75	12,22	2,88	1,89	1,57	4,89	3,93	24,69	-	8,02	10,73	7,06	2,36	5,02
VYS	15,46	11,48	13,43	2,02	1,51	3,79	2,05	3,53	8,35	-	28,23	3,35	2,56	4,22
JHM	10,80	6,31	4,76	2,46	2,14	4,30	2,23	3,08	7,03	17,77	-	12,15	14,82	12,14
OLK	9,29	5,74	2,86	1,63	1,32	3,47	1,81	3,34	6,72	3,06	17,65	-	15,55	27,55
ZLK	9,21	5,06	2,40	1,45	1,44	3,01	1,65	2,13	2,75	2,88	26,44	19,10	-	22,47
MSK	12,11	8,28	3,63	2,57	2,18	4,83	2,42	3,48	4,01	3,24	14,79	23,12	15,35	-

Příklad čtení tabulky: Obrat Prahy a Moravskoslezského kraje se na celkovém obratu Moravskoslezského kraje podílí 12,11 %, zatímco na celkovém obratu Prahy 3,64 %.

Tabulka 5: Matice podílů vzájemného salda mezi dvěma kraji na celkovém obratu kraje za období 1996 - 2006 (v %)

	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK
PHA	-	-19,28	0,43	0,93	6,41	0,69	0,55	1,61	2,38	2,47	4,44	3,61	3,49	6,58
STČ	17,14	-	0,42	0,12	2,67	-0,23	0,12	1,01	1,06	1,17	1,50	1,82	1,44	3,72
JHČ	-0,11	-0,12	-	0,02	1,46	0,62	0,17	0,00	0,00	0,92	0,24	0,23	0,31	1,12
PLK	-0,19	-0,03	-0,01	-	5,27	0,82	0,01	0,12	0,01	0,27	0,21	0,04	-0,04	0,63
KVK	-1,04	-0,49	-0,92	-4,21	-	-1,00	-0,52	-0,24	-0,29	-0,17	-0,19	-0,07	-0,07	0,13
ULK	-0,26	0,10	-0,91	-1,53	2,34	-	-0,88	-0,47	-0,37	-0,12	-0,09	0,12	0,03	0,88
LBK	-0,13	-0,03	-0,16	-0,01	0,75	0,54	-	-0,28	-0,03	0,07	-0,05	0,14	0,10	0,64
HKK	-0,41	-0,29	0,00	-0,15	0,38	0,31	0,30	-	-1,44	0,10	-0,07	0,40	0,01	0,72
PAK	-0,57	-0,29	0,00	-0,01	0,43	0,23	0,03	1,37	-	0,36	-0,04	0,30	0,10	0,95
VYS	-0,57	-0,30	-0,83	-0,31	0,24	0,07	-0,07	-0,09	-0,34	-	-0,60	-0,16	0,01	0,63
JHM	-1,62	-0,62	-0,35	-0,37	0,42	0,08	0,07	0,11	0,06	0,96	-	1,46	0,75	4,17
OLK	-0,91	-0,52	-0,22	-0,05	0,12	-0,08	-0,16	-0,40	-0,32	0,18	-1,01	-	-0,71	3,12
ZLK	-0,72	-0,33	-0,25	0,04	0,09	-0,02	-0,09	-0,01	-0,08	-0,01	-0,42	0,58	-	2,87
MSK	-1,98	-1,26	-1,30	-0,93	-0,24	-0,70	-0,83	-0,86	-1,19	-0,82	-3,42	-3,71	-4,20	-

Příklad čtení tabulky: Vzájemné saldo Prahy a Středočeského kraje se na celkovém obratu Prahy podílí 19,28 % a na celkovém obratu Středočeského kraje 17,14 %, přičemž znaménko vyjadřuje zisk či ztrátu kraje, k jehož obratu je saldo vztahováno.

Neorganické vymezení Prahy a Středočeského kraje také ovlivňuje migrační charakteristiky těchto krajů. Co se týče celkového obratu migrace, dominují jednoznačně právě tyto dva kraje. Pokud ovšem Prahu a Středočeský kraj sloučíme, je takto vytvořený region podle absolutního migračního

obratu stále jasně první, ale podle intenzity obratu (tj. obratu na počet obyvatel) se řadí až na deváté místo s více než 1 % (průměr za období 1996 - 2006) a zdaleka nedosahuje průměru. Na čele se drží kraje Liberecký spolu s Karlovarským s více než 1,3 % za sledované období. Naproti tomu nejnižší intenzitu obratu vykazuje dlouhodobě Moravskoslezský kraj s odstupem následovaný Zlínským a Jihomoravským krajem. V porovnání Čech a Moravy je i po sloučení Prahy a Středočeského kraje patrný větší objem migrace u českých krajů. Již výše konstatované zvýšení vnitřní migrační mobility bylo mezi kraji značně diferencováno. V době nejvyššího nárůstu celkové mezikrajské mobility, jehož začátek se datuje na rok 2000, sice rostla intenzita salda všech krajů, nicméně největší část připadala na Prahu a Středočeský kraj. To ukazuje na další dynamizující se rozvoj suburbanizačních procesů (což je však na krajské úrovni složité hodnotit a větší pozornost tomuto fenoménu bude věnována v další podkapitole). Z tohoto pohledu lze konstatovat, že se regionální rozdíly v intenzitě obratu zvýšily. Nicméně pokud budeme uvažovat opět metropolitní region Prahy a Středočeského kraje dohromady, dojdeme k závěru, že relativní obrat narůstal spíše v krajích s nižší výchozí úrovní, především v Jihomoravském, Moravskoslezském a také v integrovaném metropolitním regionu.

Nyní přejdeme k hodnocení migrační atraktivity jednotlivých krajů na základě intenzity migračního salda a migrační účinnosti. Zdaleka nejatraktivnějším regionem byl za celé sledované období pochopitelně Středočeský kraj, jehož saldo navíc stále narůstalo a nejvíce v posledních dvou letech. Ročně získal Středočeský kraj téměř 0,5 % obyvatelstva přistěhováním z ostatních krajů, z čehož však více než 70 % přicházelo z Prahy. Z metropole se sem přestěhovalo v celém období ročně v průměru skoro 3,5 tisíce osob, ale v letech 2005 – 2006 to bylo již více než 7 tisíc. Středočeský kraj však měl za celé sledované období kladné migrační saldo téměř se všemi kraji (překvapivě s výjimkou Ústeckého) a v letech 2005 – 2006 již výrazně kladné saldo se všemi kraji. Praha byla za posledních 11 let nejméně přitažlivý kraj pro vnitřní stěhování, co se týče salda. Nicméně z velké většiny se na tom podílela emigrace do zázemí. S ostatními kraji má Praha dlouhodobě kladné saldo a migrační účinnost metropole je dokonce vysoce kladná s Karlovarským a většinou moravských krajů. Postupně se úbytek obyvatel Prahy vnitřní migrací navzdory již konstatované dynamizaci suburbanizace snižuje. Výrazně se zvýšila migrační účinnost³ Prahy ve vztahu k ostatním krajům, což naznačuje, že při všeobecně rostoucím obratu se prohlubovalo saldo ještě rychleji. Praha tak již v roce 2001 přestala být vnitřní migrací nejvíce ztrátovým regionem a byla předstižena kraji Karlovarským a Moravskoslezským. V posledních dvou letech se pod úroveň intenzity salda metropole těsně dostal rovněž Olomoucký kraj. Zvláště negativní vývoj lze pozorovat u Karlovarského kraje, který od roku 2002 ubývá migrací ve prospěch ostatních krajů v průměru o více než 4,5 promile ročně. Ostatní kraje vykazovaly saldo, které nedosahovalo ani jednoho promile ať již v záporných, či v kladných hodnotách.

Tabulka 6: Intenzita migračního obratu v krajích

	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	PHA+S TČ
1996-98	17,21	17,02	10,02	8,58	12,34	10,55	13,08	10,67	11,08	10,81	7,27	9,19	8,44	5,46	8,41
1999-01	19,84	18,93	9,79	8,60	12,24	10,99	13,30	10,90	11,24	10,77	7,37	9,51	8,38	5,89	9,06
2002-04	25,63	22,37	10,67	9,96	14,80	12,70	14,23	12,20	12,63	11,63	9,02	10,31	8,84	6,17	11,23
2005-06	29,86	27,40	11,17	11,01	15,31	13,92	15,21	14,08	13,92	12,98	10,27	11,32	9,37	6,84	12,47

Tabulka 7: Intenzita migračního salda v krajích

	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	PHA+S TČ
1996-98	-2,67	3,26	0,68	0,48	-1,40	0,09	0,34	0,37	0,15	-0,18	0,38	-0,18	0,22	-1,18	0,17
1999-01	-2,63	5,08	0,43	0,48	-1,88	-0,13	0,27	-0,33	0,06	-0,50	0,03	-0,23	0,24	-1,70	1,12
2002-04	-0,18	5,10	0,26	0,81	-4,48	-0,07	-0,16	-0,81	0,01	-1,11	-0,46	-0,92	-0,55	-1,79	2,42
2005-06	-1,20	8,64	0,05	0,85	-4,70	-1,82	-0,18	-0,81	0,10	-1,11	-0,90	-1,22	-0,84	-2,26	3,32

³ Při sledování vývojových trendů je vhodnější hodnotit změnu migrační účinnosti, neboť není jako intenzita salda závislá na změně celkového obratu.

Ve vývoji za posledních 11 let lze však pozorovat mírnou ale kontinuální diverzifikaci migrační účinnosti krajů (což konečně dokumentuje vývoj podílu čisté míry migrace na hrubé uvedení v předchozí části). V období 1996 - 1998 bylo pouze 5 krajů (Hl. město Praha, Karlovarský, Vysočina, Olomoucký a Moravskoslezský) ztrátových, v letech 2005 - 2006 zaznamenalo záporné saldo navíc dalších 5 kraje (Jihomoravský, Zlínský, Liberecký, Královéhradecký a nejvíce Ústecký), přičemž migrační úbytek původně ztrátových krajů (s již konstatovanou výjimkou Prahy) mezi těmito dvěma obdobími znatelně narostl. U krajů, jež zůstali ziskové, se intenzita salda výrazně přiblížila nule. Vyplývá z toho, že pokud bychom opět integrovali Prahu se Středočeským krajem, byl by tento region za celé sledované jedenáctileté období migračně nejvíce ziskovým a jeho atraktivita se v průběhu tohoto období neustále zvyšovala.

Tabulka 8: Migrační účinnost v krajích

	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	PHA+S TČ
1996-98	-15,53	19,14	6,75	5,60	-11,38	0,86	2,59	3,51	1,36	-1,65	5,22	-1,99	2,61	-21,58	2,00
1999-01	-13,23	26,81	4,40	5,56	-15,34	-1,14	2,01	-3,01	0,50	-4,64	0,41	-2,41	2,88	-28,84	12,35
2002-04	-0,72	22,80	2,47	8,17	-30,29	-0,53	-1,13	-6,64	0,11	-9,55	-5,05	-8,93	-6,22	-28,98	21,57
2005-06	-4,02	31,52	0,47	7,74	-30,67	-13,09	-1,20	-5,79	0,72	-8,54	-8,72	-10,81	-8,99	-33,08	26,64

Pokud eliminujeme neorganické vymezení Prahy a Středočeského kraje a tedy i nejvýraznější migrační proces suburbanizace je možné konstatovat, že za neustálého nárůstu celkové migrační mobility docházelo na jedné straně k homogenizaci krajů na základě intenzity obratu a jejich heterogenizaci podle intenzity salda a migrační účinnosti. Nárůst migrační mobility tedy s sebou přinesl dynamizaci suburbanizace a relativní zvýšení obratu u krajů s nejnižší mobilitou, ale také nárůst selektivity migrace ve směru posílení atraktivity široce vymezeného metropolitního regionu Prahy a Středočeského kraje. Další podkapitola poskytne podrobnější pohled na tyto procesy.

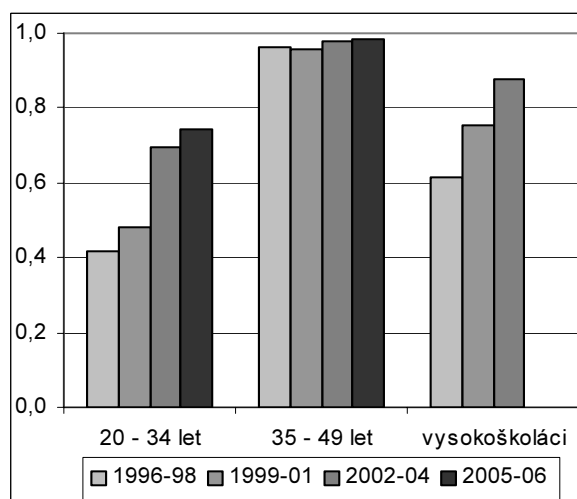
Sledované specifické skupiny migrantů vykazují znatelně odlišný regionální vzorec, co se týče jejich prostorových preferencí. Nicméně jak je patrné z grafu 3, dochází k sblížení regionálního obrazu jejich migračního chování. Korelační koeficienty narostly mezi celkovou intenzitou salda a intenzitou salda v dané skupině v případě osob věku 20 - 34 let a vysokoškolsky vzdělaných. U osob ve věku 35 - 49 již byl vysoký na počátku sledovaného období.

Tabulka 9: Intenzita migračního salda v krajích podle vybraných skupin

	ve věku 20 - 34 let			ve věku 35 - 49 let			vysokoškolsky vzd.	
	1996-98	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04
Hl. m. Praha	2,57	10,80	11,31	-3,62	0,12	-1,92	1,55	2,92
Středočeský	3,98	7,01	13,20	3,27	4,38	7,82	11,64	17,84
Jihočeský	-0,07	-1,71	-2,89	0,51	0,31	0,17	-0,11	-1,93
Plzeňský	0,27	0,47	0,73	0,53	0,85	0,95	-1,16	-1,19
Karlovarský	-3,11	-8,63	-9,19	-0,76	-4,71	-3,97	-7,82	-9,43
Ústecký	-0,69	-2,42	-6,59	0,13	-0,33	-1,69	-6,07	-6,49
Liberecký	-0,12	-1,01	-1,27	0,48	-0,15	0,34	0,24	-2,06
Královéhradecký	-0,81	-3,38	-3,69	0,63	-0,65	-0,23	-1,86	-4,82
Pardubický	-1,18	-2,24	-2,58	0,32	0,60	0,92	-3,23	-4,03
Vysočina	-2,79	-5,31	-5,75	0,22	-0,60	-0,68	-5,51	-7,10
Jihomoravský	1,21	0,02	-0,89	0,06	-1,25	-1,72	1,86	0,71
Olomoucký	-1,46	-2,95	-4,04	0,34	-0,74	-1,12	-2,64	-2,43
Zlínský	-0,84	-2,98	-4,28	0,45	-0,12	-0,33	-2,90	-3,68
Moravskoslezský	-2,37	-4,25	-5,55	-0,85	-1,22	-1,58	-4,39	-6,09

Ukazuje se především vysoká atraktivita Prahy pro mladou generaci, tj. obyvatelstvo ve věku 20 - 34 let. Na rozdíl od celkového salda je v této skupině metropole vysoce zisková a blíží se dokonce saldu Středočeského kraje. Z ostatních krajů se do nepatrně kladných hodnot dostává v letech 2005 – 2006 pouze Plzeňský a ostatní kraje jsou již ztrátové. Mladí lidé odcházejí nejvíce z Karlovarského a Ústeckého kraje. V posledních 11 letech intenzita salda obou pro tuto skupinu nejatraktivnějších krajů, tedy Prahy a Středočeského kraje, narůstala a u ostatních krajů naopak vesměs klesala, nejvíce v případě Ústeckého, Zlínského a Moravskoslezského. Z toho vyplývá, že regionální rozdíly se v tomto ohledu zvětšily.

Graf 3: Pearsonův koeficient korelace mezi celkovou intenzitou salda a intenzitou salda ve vybraných skupinách podle krajů

Migrační saldo osob ve věku 35 – 49 let je rozloženo mezi kraji mnohem rovnoměrněji a prostorové preference této věkové skupiny se velmi blíží průměru. Praha je v této věkové skupině druhým nejvíce ztrátovým krajem po Karlovarském. Naopak podobně jako u celkové migrace nejvíce přirůstá Středočeský kraj. Na rozdíl od ostatních skupin nelze v tomto případě konstatovat jednoznačnou tendenci vývoje disparit. Největší přírůstek za období 1996 - 2006, co se týče migrační účinnosti, v této skupině zaznamenala Praha a největší ztráty pak kraje Jihomoravský a Olomoucký.

Vysokoškolsky vzdělané obyvatelstvo vykazuje prostorové preference podobné spíše věkové skupině 20 - 34 let. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že Praha je sice pro vysokoškoláky velmi atraktivní díky svým pracovním příležitostem, ale mnohem více se u nich projevuje tendence k suburbanizaci. To dokumentuje vysoký migrační zisk Středočeského kraje a jen mírný

v případě Prahy, při velmi vysoké intenzitě obratu u obou krajů. Migrace vysokoškoláka vykazuje rovněž již konstatovanou vysokou míru regionální selektivity, která měla navíc ve sledovaném období do roku 2004 mírně rostoucí tendenci. Mimo Prahy a Středočeského kraje byl ziskový pouze Jihomoravský kraj, kde se pravděpodobně projevuje vliv metropole Brna. Ostatní kraje bilančně vysokoškoláky ztrácely, nejvíce kraje Karlovarský, Vysočina a Zlínský. Tyto kraje spolu s Jihočeským rovněž zaznamenaly nejvíce negativní vývoj měřený změnou migrační účinnosti. Pouze Praha a Středočeský kraj vykazovaly nárůst migrační účinnosti, což jen potvrzuje výrazné zvýšení regionálních disparit v migraci vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva.

Charakteristika stěhování na mikroregionální úrovni

Mikroregionální úroveň poskytuje podrobnější zmapování obrazu migračních procesů v prostoru než úroveň krajská. Na základě analýzy těchto jednotek lze relativně dobře zmapovat dominantní migrační proces posledních sedmnácti transformačních let - suburbanizaci. Pro analýzu jsme zvolili obvody obcí s rozšířenou působností (dále jen ORP), jejichž vymezení je blízké přirozeným socio-geografickým regionům. Obvody ORP byly rozděleny na tři typy – metropole a zázemí metropolí⁴, jež dohromady tvoří aglomerace a zbytek území, přičemž jako metropole byly

⁴ Vymezení zázemí metropolí bylo provedeno upravením vymezení těchto typů pomocí okresů podle Čermáka (2004). Zázemí metropolí byla vymezena takto: Praha: Černošice, Říčany, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Český Brod, Lysá nad Labem, Neratovice, Kralupy nad Vltavou, Kladno, Slaný, Mělník, Beroun, Dobříš
Plzeň: Blovice, Přeštice, Stod, Nýřany, Rokycany
Brno: Šlapanice, Kuřim, Tišnov, Rosice, Blansko, Vyškov, Slavkov, Židlochovice, Ivančice
Ostrava: Hlučín, Bohumín, Orlová, Karviná, Havířov, Frýdek-Místek, Kopřivnice, Bílovec

zvoleny Praha, Plzeň, Brno a Ostrava, protože vymezení jejich obvodů je velmi úzké a s výjimkou několika málo obcí u Plzně a Ostravy obsahuje pouze městský prostor. Jak ukazují některé studie (např. Čermák 2005), právě u těchto měst je suburbanizace rozvinuta nejvíce. V následující analýze budeme pozorovat především stav a vývoj jednotlivých migračních charakteristik a směry a sílu migračních proudů mezi těmito třemi typy území.

Tabulka 10 ukazuje jednoznačně výrazný a stupňující se význam stěhování mezi metropolemi a jejich zázemím. Za celé sledované období obecně platí, že intenzita obratu mezi metropolemi a jejich zázemím značně převyšuje intenzitu obratu jádra, zázemí i celé aglomerace se zbytkem území. Dále platí, že metropole jsou výrazně migračně ztrátové vůči svému zázemí. Samotné metropole i zázemí a tedy i celé aglomerace mají se zbytkem území relativně velmi nízkou intenzitu obratu a vyrovnanou intenzitu salda. Z toho vyplývá, že migrační účinnost je o řád vyšší v případě vztahu metropole – zázemí než u jiných kombinací. Z vývojového hlediska je důležité znatelné prohloubení intenzity salda a mírný nárůst intenzity obratu a migrační účinnosti mezi metropolemi a zázemím.

Mezi metropolemi však existují nezanedbatelné rozdíly jak ve vyvinutosti suburbanizačního procesu, tak co se týče jeho vývoje v posledních jedenácti letech. Praha vykazovala v celém sledovaném období nejvyšší relativní propad obyvatel migrací do svého zázemí a také nejvyšší migrační účinnost v porovnání s ostatními metropolemi. V případě intenzity obratu byly hodnoty po celých sledovaných 11 let všech metropolí s výjimkou Ostravy velmi blízké. Můžeme tedy konstatovat nejvyšší rozvinutost suburbanizace u Prahy. Vývoj od roku 1996 ukázal ještě výraznější prohloubení ztráty Prahy ve prospěch zázemí v porovnání s ostatními metropolemi. Na počátku sledovaného období je možné pozorovat podobnou úroveň intenzity salda i migrační účinnosti u Brna a Plzně, avšak v průběhu času došlo ke zvyšování úbytku obyvatel migrací do zázemí u Brna.

Ostrava představuje velmi specifický případ metropole, kde sídelní struktura a socioekonomické podmínky výrazně omezují/deformují suburbanizační tendence. Především Ostravská aglomerace prezentuje spíše městskou konurbaci, kde sice dominuje město Ostrava, nicméně v jeho bezprostředním okolí se nacházejí populačně velká průmyslová města jako Karviná, Havířov, Orlová aj., jejichž atraktivita pro klasickou suburbanizaci je velmi nízká nejen z důvodu populační velikosti, ale i nižší kvality životního prostředí v důsledku ekonomické orientace na těžbu nerostných surovin, hutnictví a těžký průmysl. Tabulka 10 to potvrzuje, když je patrná výrazně nižší atraktivita zázemí Ostravy pro migranty z jádra. Rozvinutost suburbanizace je tedy v případě Ostravy velmi nízká, ačkoli od roku 1999 došlo k jistému posunu.

Tabulka 10: Intenzita obratu¹ mezi typy obvodů ORP podle jejich polohy²

	metropole a zázemí			metropole a zbytku			zázemí a zbytku			aglomerace a zbytku		
	1996-98	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04	2005-06
Praha	4,02	6,37	7,91	1,57	2,09	2,31	0,76	0,94	1,18	2,12	2,77	3,17
Plzeň	4,24	5,41	7,17	0,22	0,25	0,33	0,20	0,22	0,25	0,42	0,46	0,57
Brno	4,32	5,89	7,03	0,50	0,62	0,68	0,36	0,43	0,51	0,82	1,00	1,14
Ostrava	3,19	3,44	3,74	0,36	0,37	0,40	0,55	0,52	0,55	0,86	0,85	0,90
celkem	3,91	5,52	6,73	2,27	2,87	3,21	1,64	1,86	2,18	3,26	3,95	4,48

¹ Vzájemný obrat mezi jednotlivými typy byl vydělen součtem počtu jejich obyvatel za dané období.

² Územní vymezení metropolí, zázemí a zbytku území viz text

Velmi zajímavá je nezanedbatelná změna vztahu mezi celými aglomeracemi a zbytkem území. V letech 1996 - 1998 měly 4 sledované aglomerace saldo se zbytkem území vyrovnané až nepatrně záporné, přičemž větší pokles počtu obyvatel migrací zaznamenávaly metropole. V následujících šesti letech se situace začala obracet. Saldo bylo již spíše mírně kladné a to hlavně díky nárůstu atraktivity metropolí vůči zbytku území. V posledních dvou letech bylo saldo aglomerací se zbytkem území hlavně kvůli metropolím znatelně kladné. Při detailnějším pohledu na jednotlivé aglomerace však zjistíme, že to platí především pro Prahu, ale jen velmi omezeně pro Plzeň a Brno. Lze spíše říci, že

v případě těchto dvou aglomerací zůstávala bilance migrace vyrovnaná. Neplatí to pro ostravskou aglomeraci, kde bylo jak jádro tak zázemí vůči zbytku území mírně ztrátové.

Tabulka 11: Intenzita salda¹ mezi typy obvodů ORP podle jejich polohy²

	metropole a zázemí			metropole a zbytku			zázemí a zbytku			aglomerace a zbytku		
	1996-98	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04	2005-06
Praha	-1,56	-2,50	-3,78	-0,10	0,36	0,46	0,00 ³	0,07	0,17	-0,09	0,40	0,58
Plzeň	-1,06	-1,83	-1,98	0,00 ³	0,03	0,05	0,02	0,03	0,04	0,01	0,06	0,09
Brno	-1,04	-2,31	-2,56	0,02	0,00 ³	0,03	0,00	0,03	0,00 ³	0,02	0,03	0,03
Ostrava	-0,21	-0,31	-0,53	-0,04	-0,06	-0,05	-0,07	-0,10	-0,10	-0,11	-0,15	-0,14
celkem	-1,10	-1,90	-2,65	-0,11	0,30	0,44	-0,04	0,03	0,10	-0,13	0,28	0,45

¹ Vzájemné saldo mezi jednotlivými typy bylo vyděleno součtem počtu jejich obyvatel za dané období

² Územní vymezení metropolí, zázemí a zbytku území viz text

³ Nulová hodnota při zaokrouhlení na dvě desetinná místa

Tabulka 12: Migrační účinnost¹ mezi typy obvodů ORP podle jejich polohy²

	metropole a zázemí			metropole a zbytku			zázemí a zbytku			aglomerace a zbytku		
	1996-98	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04	2005-06
Praha	-38,84	-39,30	-47,79	-6,08	17,33	19,96	0,28	7,78	14,41	-4,13	14,52	18,18
Plzeň	-25,03	-33,81	-27,57	-1,24	13,04	15,45	7,70	13,44	14,43	3,01	13,23	15,02
Brno	-24,18	-39,27	-36,45	3,86	-0,37	4,43	1,12	7,14	0,42	2,73	2,70	2,71
Ostrava	-6,69	-9,09	-14,23	-12,47	-15,17	-12,71	-12,95	-18,73	-17,94	-12,76	-17,26	-15,76
celkem	-28,26	-34,46	-39,36	-4,74	10,55	13,65	-2,68	1,66	4,41	-3,92	7,21	10,07

¹ Vzájemné saldo mezi jednotlivými typy bylo vyděleno jejich vzájemným obratem za dané období

² Územní vymezení metropolí, zázemí a zbytku území viz text

Doposavad jsme rozebírali typy regionů na základě jejich vertikální geografické polohy⁵. Nyní přejdeme ke stručnému hodnocení jednotlivých obvodů ORP. Nejvyšší intenzitu obratu ze všech obvodů ORP vykazují pochopitelně regiony v zázemí Prahy. V první desítce jich nalézáme celkem 5. Vysokou intenzitu obratu mají také obce v zázemí Brna (Šlapanice a Kuřim). Z ORP mimo 4 sledované aglomerace se podle intenzity obratu řadí do první desítky ta ORP ležící v širším zázemí metropolí, v blízkosti krajských měst či větších okresních měst nebo periferní silně emigrační obvody - Nepomuk, Kraslice a Ostrov. Nejnižší migrační obrat vztážený na tisíc obyvatel vykazují především ORP větších měst s širokým vymezením (Vsetín, Jihlava, Prostějov, České Budějovice), což implikuje velkou uzavřenost migračních pohybů na malou vzdálenost. Také platí, že obyvatelé moravských ORP jsou méně mobilní než těch českých. Ve vývoji můžeme sledovat posilování postavení obvodů ORP v zázemí metropolí. Zatímco v letech 1996 – 1998 se jich v první desítce nacházelo 6 (z toho 5 ze zázemí Prahy a Kuřim z brněnské aglomerace), v posledních dvou letech se již žádná obec mimo zázemí Prahy (7) nebo Brna (3) do první desítky nedostala.

Hodnocení obvodů ORP na základě intenzity migračního salda poskytuje mnohem výraznější rozdíly. Ještě mnohem výrazněji se projevuje fenomén suburbanizace. Do první desítky nejvíce ziskových obvodů ORP se dostaly v celém období pouze 2 obvody, které neleží v zázemí metropolí. Jedním z nich je Holice, která však těsně přiléhá k Pardubicím, a druhým Frýdlant n. O., jenž spolu s Frenštátem p. R. představují suburbánní zónu Ostravské konurbace spíše než bezprostřední zázemí metropole. Na úplném čele nacházíme opět ty samé obvody jako v případě intenzity obratu, tedy Lysou n. L., Černošice a Říčany. Na druhé straně žebříčku podle relativního zisku vnitřní migrací byly za sledované období obvody především vnější (např. Rýmařov, Ostrov, Karviná), ale i vnitřní periferie (např. Žďár n. S., Bystřice p. P.). Ztrátová byla i velká města především v užším vymezení. Ze čtyř sledovaných metropolí ztrácí relativně nejvíce Brno, následované Ostravou a Plzní. To je pravděpodobně dáno faktem, že Brno je vymezeno čistě jako město, zatímco Ostrava a Plzeň mají ve svém obvodu přičleněno ještě několik dalších obcí. Praha je sice rovněž vymezena pouze jako urbánní

⁵ Vertikální geografická poloha je poloha vůči významným centrům osídlení – metropolím.

oblast a nejvíce ze všech ztrácí obyvatelé do svého zázemí, avšak je relativně velmi atraktivní pro migranty z větší vzdálenosti.

Proměny regionálního obrazu migračního salda v čase jsou také výraznější než v případě intenzity obratu. Na prvním místě je třeba konstatovat podstatné vylepšení postavení Prahy, která figurovala v období 1996 – 1998 až jako osmý nejvíce ztrátový obvod ORP podle intenzity salda, ale v posledních dvou letech již byla na 123. místě. Posun nahoru zaznamenala také Plzeň, zatímco Brno si výrazně pohoršilo. Celkově lze říci, že došlo k posílení nevíce ziskových obvodů a naopak zhoršení pozice periferních migračně nejvíce ztrátových regionů. Dokumentuje to nárůst variačního rozpětí migrační účinnosti, k němuž však došlo nejvíce v první polovině sledovaného období, tj. ve druhé polovině devadesátých let.

**Tabulka 12: Průměrná migrační účinnost v obvodech ORP podle typu území¹
a vybraných skupin**

	ve věku 20 - 34			ve věku 35 - 49			vysokoškoláci	
	1996-98	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04
Praha - jádro	7,79	22,33	20,77	-29,20	0,48	-6,41	8,49	12,59
- zázemí	14,80	15,68	22,56	20,43	15,52	16,93	31,13	34,80
- aglomerace	14,26	16,19	22,42	16,62	14,36	15,13	29,39	33,09
Plzeň - jádro	-2,16	2,20	4,52	-22,17	-17,92	-2,38	-8,40	-8,43
- zázemí	7,84	9,93	12,06	22,85	21,62	14,14	4,92	16,11
- aglomerace	6,18	8,64	10,80	15,34	15,03	11,38	2,70	12,02
Brno - jádro	8,73	-2,69	-0,62	-24,87	-38,63	-27,25	12,28	-2,03
- zázemí	7,25	11,92	7,34	16,09	15,41	7,04	12,71	23,69
- aglomerace	7,40	10,46	6,55	11,99	10,01	3,61	12,67	21,12
Ostrava - jádro	-2,03	-6,44	-9,65	-18,54	-25,72	-23,42	-7,34	-20,20
- zázemí	-5,48	-11,55	-10,88	-2,56	1,46	-0,88	-22,27	-22,32
- aglomerace	-5,10	-10,99	-10,74	-4,33	-1,56	-3,38	-20,61	-22,09
4 jádra	3,08	3,85	3,75	-23,69	-20,45	-14,87	1,26	-4,52
4 zázemí	7,01	7,43	9,12	14,23	13,08	9,71	9,84	15,67
4 aglomerace	6,59	7,05	8,55	10,24	9,55	7,12	8,93	13,55
zbytek území	-4,21	-8,40	-11,46	5,47	1,19	-0,37	-10,50	-17,59

¹ Územní vymezení viz text

Co se týče tří sledovaných skupin migrantů, výsledky víceméně potvrzují závěry vyslovené v předchozí části při analýze na krajské úrovni. Nicméně mikroregionální úroveň poskytuje mnohem podrobnější pohled. Ukazuje se atraktivita metropolí především pro skupinu osob ve věku 25 - 34 let a v menší míře také pro vysokoškolsky vzdělané. Beze sporu to platí pro Prahu a částečně i pro Plzeň. Brno bylo v posledních pěti letech ve věkové skupině 25 - 34 mírně ztrátové ovšem v mnohem menší míře, než pokud uvažujeme celkovou migraci. Ostrava silně ztrácí mladé obyvatelstvo migrací, nicméně opět vzhledem k obratu relativně méně, než činí její celkové migrační ztráty. Zázemí metropolí vykazuje v této věkové kategorii jen o málo nižší kladnou migrační účinnost než v případě celkové bilance stěhování. Ostrava opět představuje případ, kdy její zázemí mladé obyvatelstvo stěhování silně ztrácí a to relativně více než samotná metropole. Celkově tedy platí, že obvody ORP ležící v aglomeracích Prahy, Plzně a Brna mladé obyvatelstvo ve věku 25 - 34 let vesměs získávají a naopak ty ležící v ostravské aglomeraci a ve zbytku území ho ztrácí. Ve vývoji dochází ke zvýrazňování tohoto vzorce.

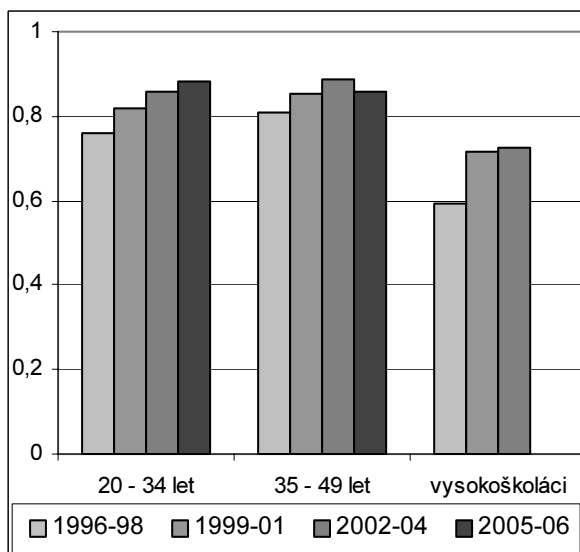
Věková kategorie 35 - 49 let vykazuje podobně jako na krajské úrovni odlišný vzorec. Je tu patrná výraznější ztrátovost velkých měst především metropolí. Naopak jejich zázemí je pro tuto skupinu velmi atraktivní. Silně ztrátová je v této kategorii především metropole Brno, ale i Ostrava. V porovnání s regionálním obrazem celkové migrace však tato kategorie nevykazuje přílišné rozdíly.

Z vývojového hlediska lze pozorovat především v posledních pěti letech spíše pokles průměrné migrační účinnosti u zázemí metropolí a naopak její nárůst u metropolí samotných.

Regionální obraz migrace vysokoškolsky vzdělaných byl v posledních 11 letech nejkontrastnější a také nejodlišnější od průměru. Ukazuje se, že z metropolí výraznou atraktivitu pro tuto skupinu vykazuje pouze Praha, ostatní jsou mírně (Brno, Plzeň) nebo výrazně (Ostrava) ztrátové. Nicméně výrazně nejatraktivnější jsou pro vysokoškoláky zázemí metropolí. Nejmarkantnější je to v zázemí Prahy ale i v některých obvodech ORP ležících v zázemí Brna (Kuřim, Šlapanice) a Plzně

(Nýřany, Přeštice). Ostravská aglomerace v této kategorii výrazně ztrácí, což se týká jak metropole, tak i její zázemí a to dokonce i v porovnání se ztrátami celkovou migrací.

Graf 3: Pearsonův koeficient korelace mezi celkovou intenzitou salda a intenzitou salda ve vybraných skupinách podle obvodů ORP

Celkově je možné konstatovat, že i na mikroregionální úrovni docházelo ve sledovaném období ke sblížení prostorového chování jednotlivých skupin migrantů, ačkoli v případě věkové skupiny 35 - 49 to nebylo příliš výrazné. Co se týče vývoje regionálních disparit mezi obvody ORP, lze pozorovat v souladu s celkovým trendem jejich nárůst u kategorií vysokoškoláků a ve věku 20 - 34 let, kdy se po celé období zvyšovalo variační rozpětí migrační účinnosti mezi prvními a posledními deseti obvody ORP. Přitom platí, že původně nejvýše postavené regiony získávaly a naopak u těch nejméně atraktivních ztráta narůstala. V případě kategorie osob ve věku 35 - 49 let regionální rozdíly spíše stagnovaly.

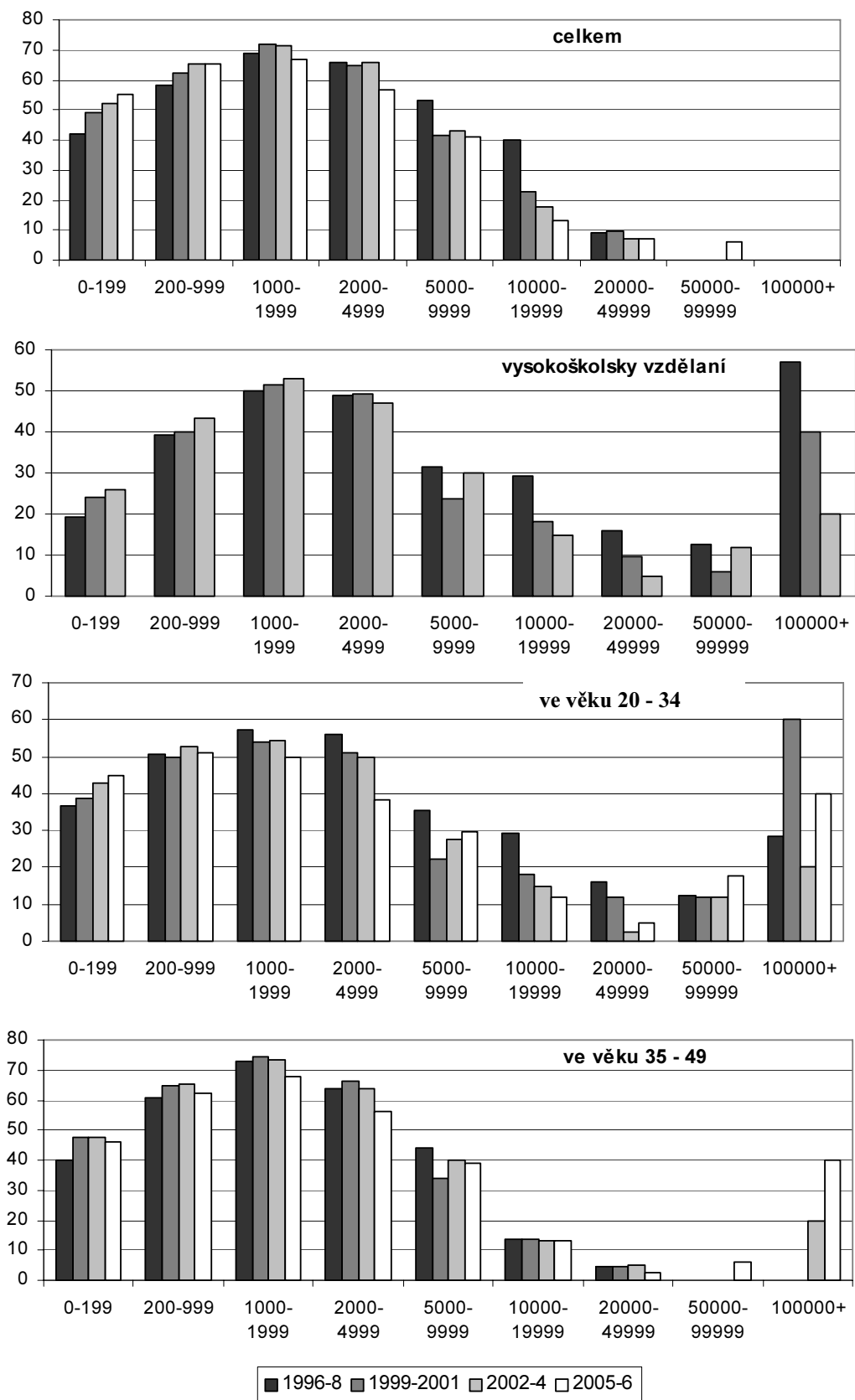
Charakteristika vnitřní migrace ve velikostních kategoriích obcí

Následující podkapitola se zabývá vnitřní migrací v hierarchicky uspořádaném systému osídlení. Základní územní jednotku představují obce, které byly rozděleny do velikostních kategorií podle jejich průměrné populační velikosti za sledovaná období. Počet a územní vymezení je ve všech sledovaných letech přepočten na územní strukturu platnou k 1. 1. 2007.

Právě v atraktivitě sídel podle jejich velikosti došlo v transformačním období k zásadní změně, když byl tradiční koncentrační model z menších do větších sídel nahrazen dekoncentračním směrem (Čermák 2001). V období od roku 1996 do roku 2006 je již jednoznačně patrný vzorec, kdy ztrácí obyvatelstvo migrací větší obce a nejvíce pak metropole. Z celkového počtu 131 měst větších než 10 tisíc obyvatel bylo ve sledovaném období ziskových pouze 15, přičemž výrazně průměrný migrační přírůstek zaznamenala pouze obec Říčany v zázemí Prahy. Co se týče obcí pod 10 tisíc obyvatel, vnitřní migrací jich ubývalo méně než 33 %. Pokud se podíváme na tento indikátor podrobněji, můžeme pozorovat pomalý nárůst podílu obcí s kladným migračním saldem až do kategorie 1000-1999, který se pohyboval kolem 70 %. Od velikostní kategorie 2000 - 4999 pak dochází k jeho strmému propadu a v kategorii nad 50 tisíc obyvatel již nenajdeme obec s aktivní bilancí.

Ve sledovaném období však leželo ze dvou set obcí s nejvyšší intenzitou migračního salda 69 v zázemí 4 metropolí a 35 dalších v bezprostředním zázemí ostatních krajských měst. Zajímavý je rovněž vysoký počet migračně velmi ziskových obcí v zázemích Mladé Boleslavi a velkých měst Ústeckého kraje (Most, Chomutov, Teplice). To potvrzuje rozvoj suburbanizačních tendencí nejen u metropolí, ale i u krajských a větších okresních měst.

Graf 4: Podíl obcí s kladným migračním saldem podle velikostních kategorií (v %)

Z vývojového hlediska je jasně patrný posun ve prospěch nejmenších kategorií obcí. Průměrná intenzita salda v obcích do 200 obyvatel byla v období 1996 - 1998 ještě mírně záporná. V dalších obdobích se dostala do kladných čísel a v posledních dvou letech byla dokonce nejvyšší mezi kategoriemi obcí. Podobný vývoj zaznamenala i kategorie obcí mezi 200 a 999 obyvateli. Na opačné straně hierarchické struktury obcí došlo také k nezanedbatelnému vývoji, kdy se prohluboval propad obcí větších než 10 tisíc obyvatel. Měřeno podílem migračně ziskových obcí docházelo k poklesu tohoto ukazatele v čase od velikostní kategorie 1000 - 1999 obyvatel nahoru a naopak k jeho nárůstu u kategorií nižších.⁶

Tabulka 13: Průměrná intenzita salda v obcích v kategoriích podle počtu obyvatel

	celkem			ve věku 20 - 34 ¹			ve věku 35 - 49 ¹			vysokoškoláci ¹	
	1996-98	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04	2005-06	1996-8	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04
0-199	-0,71	3,71	8,59	-1,42	-0,02	1,61	1,46	2,10	2,71	0,17	0,38
200-999	3,68	5,82	7,76	0,53	1,04	1,39	1,43	1,91	2,25	0,24	0,59
1000-1999	4,13	6,42	6,54	0,79	1,08	1,09	1,20	1,70	1,65	0,27	0,90
2000-4999	3,93	4,21	3,07	0,74	0,50	-0,19	0,70	0,87	0,68	0,18	0,49
5000-9999	0,42	0,60	0,29	-0,39	-0,44	-0,73	-0,07	-0,06	-0,01	-0,18	-0,12
10000-19999	-0,98	-3,15	-4,00	-0,52	-1,52	-1,93	-0,49	-0,87	-1,01	-0,12	-0,52
20000-49999	-2,45	-4,70	-5,65	-0,93	-1,74	-1,99	-0,75	-1,39	-1,57	-0,36	-0,88
50000-99999	-3,90	-5,79	-4,60	-0,84	-1,60	-0,87	-0,89	-1,40	-1,25	-0,40	-0,78
100000+	-2,63	-3,70	-4,04	-0,17	0,27	0,33	-0,69	-1,11	-1,03	-0,01	-0,21

¹ Údaje jsou relativizovány na celkový počet obyvatel nikoli na počet obyvatel v dané skupině.

Z okresních měst měli za celé období mírně kladné saldo pouze Kroměříž a Beroun. Kolem nuly se pohybovali rovněž města Písek a Benešov. Absolutně největší ztrátu mezi městy vykázala pochopitelně Praha, nicméně vztaheno na obyvatele byla Praha devátá nejúspěšnější mezi okresními a mezi krajskými městy dokonce nejúspěšnější. Největší úbytek migrací vztahený na počet obyvatel prodělala Mladá Boleslav, což spolu s významnými migračními zisky okolních obcí poukazuje na masivní rozvoj suburbanizačního procesu. Mezi krajskými městy byly nejvíce ztrátové Karlovy Vary.

Nyní přejdeme k hodnocení migračních tendencí tří vybraných skupin obyvatelstva. V případě vysokoškolsky vzdělaných osob je patrná vyšší atraktivita větších obcí (především velkých měst nad 100 tisíc obyvatel) ve srovnání s migračním chováním celé populace. Také u menších obcí je podíl těch ziskových znatelně nižší. Přesto je vzorec migračních preferencí vysokoškoláků relativně podobný, když nejvíce ziskových obcí náleží velikostní kategorii 1000 - 1999 obyvatel. V souladu s celkovým trendem lze ve vývoji pozorovat posun ve prospěch menších obcí do 2 tisíc obyvatel. Naproti tomu klesá podíl ziskových měst nad 10 tisíc obyvatel, což naznačuje sblížení migračního chování skupiny s průměrem.

Migrující ve věku 20 – 34 let se rovněž vyznačují vyšší mírou preferencí větších měst v porovnání s průměrnou populací. Naopak relativně nižší atraktivitu pro tuto skupinu vykazují malé obce do 1 tisíce obyvatel. V čase je opět možné pozorovat konvergenci migračního chování s průměrem. Nicméně dochází spíše k narůstání průměrné intenzity salda a podílu ziskových obcí v nejmenších velikostních kategoriích do 1 tisíce obyvatel. Největší města nad 100 tisíc obyvatel zůstávají pro tuto skupinu stále relativně vysoce atraktivní dokonce s mírně vzrůstajícím trendem.

Tak jako na vyšších měřítkových úrovních skupina osob ve věku 34 - 49 vykazuje nejvyšší míru podobnosti s průměrným migračním chováním populace. Tato skupina preferuje spíše malé obce do 2 tisíc obyvatel, ve střední části velikostní struktury průměrné saldo i podíl ziskových obcí prudce klesá a stabilizuje se až od úrovně 20 tisíc obyvatel. Z vývojového hlediska v posledních 11 letech

⁶ Výjimku představuje kategorie velkých měst mezi 50 a 100 tisíci, kde v období 2005 - 2006 zaznamenala nezanedbatelný růst Jihlava.

docházelo k narůstání atraktivity nejmenších obcí do 1 tisíce obyvatel, ale také mírného zlepšení pozice velkých měst nad 50 tisíc obyvatel.

Analýza vztahu migrace a vybraných socioekonomických charakteristik

Výsledky korelační analýzy na úrovni okresů a krajů potvrzují provázanost migračních procesů, nezaměstnanosti a intenzity bytové výstavby. Na obou úrovních je patrná vyšší korelační závislost migračních charakteristik s indexem intenzity bytové výstavby než s nezaměstnaností. To ukazuje na deformaci migračních proudů trhem s byty, a také to opět jen dokumentuje význam suburbanizačních procesů pro saldovou migraci. Pokud totiž vyřadíme z korelační analýzy okresy aglomerací velkých měst (vymezení viz poznámka u tabulky 16), pak je rozdíl v síle korelace zanedbatelný. Chování sledovaných skupin podle věku a vzdělání migrantů se v tomto ohledu výrazně neodlišuje. Lze pozorovat pouze mírně vyšší citlivost velmi mobilní skupiny migrantů ve věku 20 - 34 let k regionálním rozdílům v intenzitě bytové výstavby i míře nezaměstnanosti.

Tabulka 14: Pearsonův koeficient korelace mezi ukazateli migrace a dalšími vybranými charakteristikami na úrovni krajů

	intenzita byt. výstavby ¹			míra registr. nezaměst.			HDP na obyv. ²	
	1996-98	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04	2005-06	1996-98	2002-04
intenzita obratu	0,278	0,569	0,720	-0,550	-0,576	-0,589	0,532	0,726
intenzita salda	0,356	0,691	0,746	0,105	-0,327 ³	-0,419	-0,549	0,125
migr. účinnost	0,492	0,703	0,783	-0,102	-0,486 ³	-0,629	-0,362	0,198
migr. účinnost (20 - 34 let)	0,586	0,740	0,879	-0,490	-0,608	-0,760	0,421	0,648
migr. účinnost (35 - 49 let)	0,403	0,640	0,668	0,033	-0,503	-0,619	-0,568	0,200
migr. účinnost (vš. vzdělání)	0,691	0,807	-	-0,522	-0,501	-	0,331	0,425

¹ Intenzita bytové výstavby byla vypočítána jako nevážený průměr standardizovaných ukazatelů počtu dokončených, rozestavěných a zahájených bytů na tisíc obyvatel.

² v běžných cenách

Tučně vyznačeny hodnoty koeficientů signifikantních na hladině významnosti 99 % a tučnou kurzívou signifikantních na hladině významnosti 95 %

Tabulka 15: Pearsonův koeficient korelace mezi ukazateli migrace a dalšími vybranými charakteristikami na úrovni okresů

	intenzita bytové výstavby ¹				míra registr. nezaměst.			
	1996-98	1999-01	2002-04	2005-06	1996-98	1999-01	2002-04	2005-06
intenzita obratu	0,426	0,597	0,678	0,681	-0,272	-0,336	-0,44	-0,592
intenzita salda	0,588	0,711	0,851	0,884	-0,299	-0,323	-0,417	-0,516
migr. účinnost	0,502	0,562	0,686	0,753	-0,266	-0,274	-0,412	-0,423
migr. účinnost (20-34 let)	0,353	0,515	0,631	0,726	-0,422	-0,43	-0,459	-0,607
migr. účinnost (35-49 let)	0,536	0,638	0,59	0,629	-0,25	-0,36	-0,347	-0,458
migr. účinnost (vš. vzděl.)	0,510	0,584	0,644	-	-0,519	-0,458	-0,448	-

¹ Intenzita bytové výstavby byla vypočítána jako nevážený průměr standardizovaných ukazatelů počtu dokončených, rozestavěných a zahájených bytů na tisíc obyvatel.

Tučně vyznačeny hodnoty koeficientů signifikantních na hladině významnosti 99 % a tučnou kurzívou signifikantních na hladině významnosti 95 %.

Z vývojového hlediska lze konstatovat ztelný plynulý nárůst hodnot všech korelačních koeficientů v čase. V případě okresů vysvětlovala variabilita indexu intenzity bytové výstavby variabilitu migračního salda v období 1996 - 1998 ze 34,5 % a variabilita nezaměstnanosti jen z 8,9 %, v letech 2005 - 2006 to bylo již více než 78 % u bytové výstavby, resp. 26,6 % u nezaměstnanosti. Na úrovni krajů (tj. migrace na delší vzdálenost) je nárůst korelační závislosti ještě patrnější. Tento fakt lze interpretovat jako jisté zlepšení fungování komplexu pracovního trhu v jeho prostorových

aspektech. Lidé citlivěji reagují na míru nezaměstnanosti ve svém regionu, k čemuž přispívá celkově vyšší intenzita bytové výstavby. Ta však také stále více odpovídá prostorovému vzorci poptávky, kterou utváří migrační preference obyvatelstva. Tento popsaný model je podmíněn zvyšující se celkovou mobilitou a zpětně ji také posiluje.

Tabulka 16: Pearsonův koeficient korelace mezi ukazateli migrace a dalšími vybranými charakteristikami na úrovni okresů bez aglomerací ²

	intenzita bytové výstavby ¹				míra registr. nezaměst.			
	1996-98	1999-01	2002-04	2005-06	1996-98	1999-01	2002-04	2005-06
intenzita obratu	-0,114	-0,164	0,183	0,373	0,043	0,015	-0,209	-0,180
intenzita salda	0,059	0,162	0,327	0,562	-0,112	-0,157	-0,230	-0,439
migr. účinnost	0,151	0,247	0,338	0,564	-0,182	-0,211	-0,258	-0,496
migr. účinnost (20-34 let)	0,062	0,244	0,329	0,617	-0,275	-0,291	-0,280	-0,486
migr. účinnost (35-49 let)	0,441	0,384	0,336	0,487	-0,246	-0,323	-0,166	-0,353
migr. účinnost (vš vzděl.)	0,267	0,296	0,347		-0,412	-0,311	-0,272	

¹ Intenzita bytové výstavby byla vypočítána jako nevážený průměr standardizovaných ukazatelů počtu dokončených, rozestavěných a zahájených bytů na tisíc obyvatel.

² tj. bez okresů: Praha, Plzeň-město, Brno-město, Ostrava-město, Praha-východ, Praha-západ, Beroun, Kladno, Mělník, Plzeň-jih, Plzeň-sever, Rokycany, Brno-venkov, Blansko a Vyškov
Tučně vyznačeny hodnoty koeficientů signifikantních na hladině významnosti 99 % a tučnou kurzívou signifikantních na hladině významnosti 95 %.

Použitá literatura:

Armstrong, H., Taylor, J. (1993): Regional economics and policy, 2nd ed. New York: Harvester Wheatsheaf, 397 s.

Čermák, Z. (2001): Vývoj migrační mobility v devadesátých letech v České republice. In Hampl, M. a kol: Regionální vývoj: Specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, s. 87 - 98

Čermák, Z. (2005): Migrace a suburbanizační procesy v České republice. Demografie, 47, č. 3, s. 169 - 176

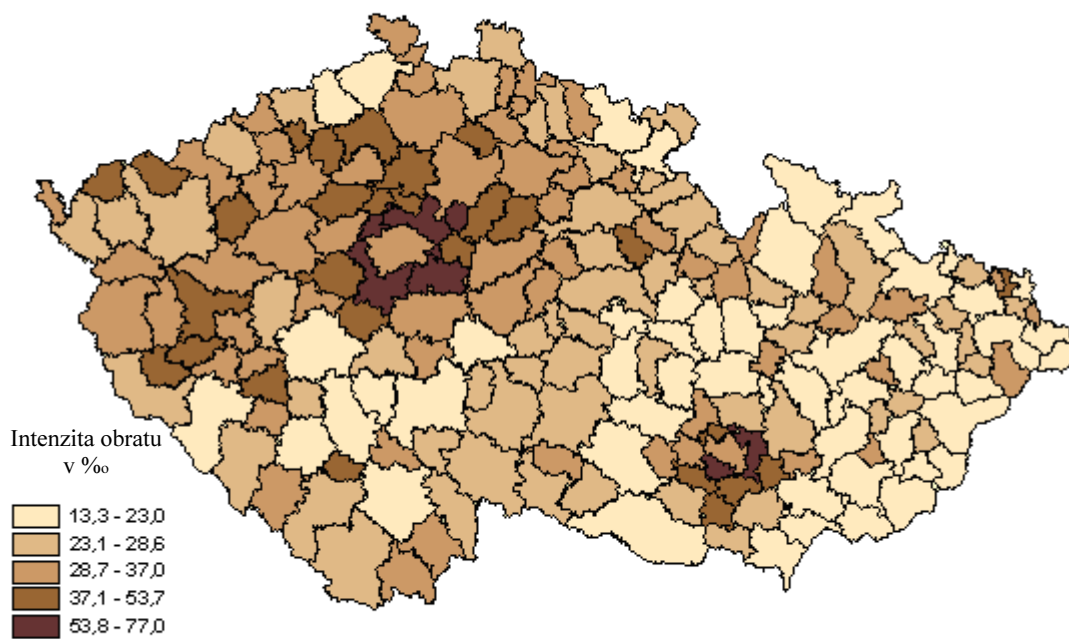
Hampl, M., Gardavský, V., Kühnl, K. (1987): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. Praha: Univerzita Karlova, 255 s.

Lux, M., Sunega, P., Mikeszová, M., Večerník, J., Matyáš, F. (2006): Analýza opatření bytové politiky směřujících k podpoře flexibility práce v ČR, 1. díl, teoretický úvod. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 58 s.

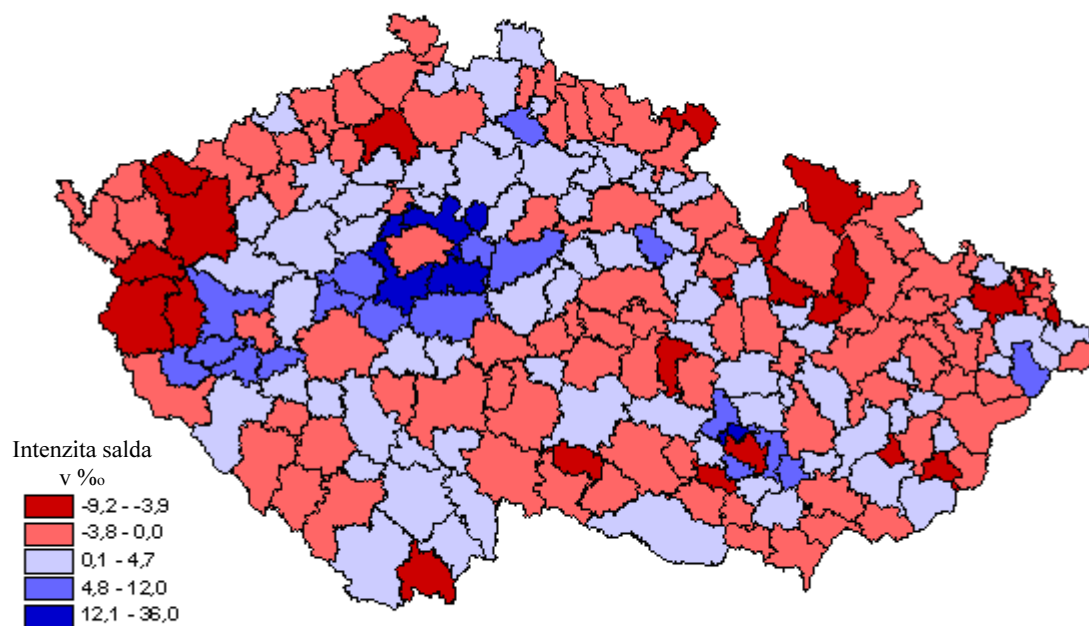
Polášek, V. (2005): Vnitřní stěhování v ČR 1991 až 2004. Olomouc: Český statistický úřad, 90 s.

Polášek, V., Ptáček, P., Toušek, V. (2007): Migrace vysokoškoláků v letech 1991-2004 v regionálním pohledu. Příspěvek přednesený na výroční konferenci („Regionální demografie“) České demografické společnosti v Olomouci, s. 225 - 240

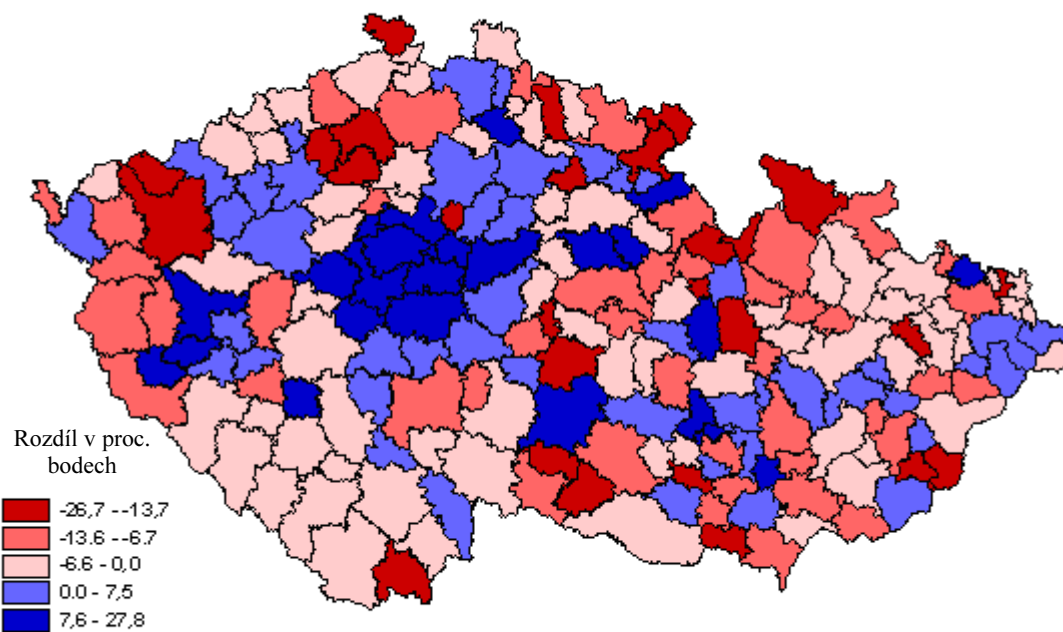
Obr. 1: Průměrná roční intenzita migračního obratu v obvodech ORP (2005 – 2006)

Obr. 2: Průměrná roční intenzita migrační salda v obvodech ORP za období 2005 – 2006

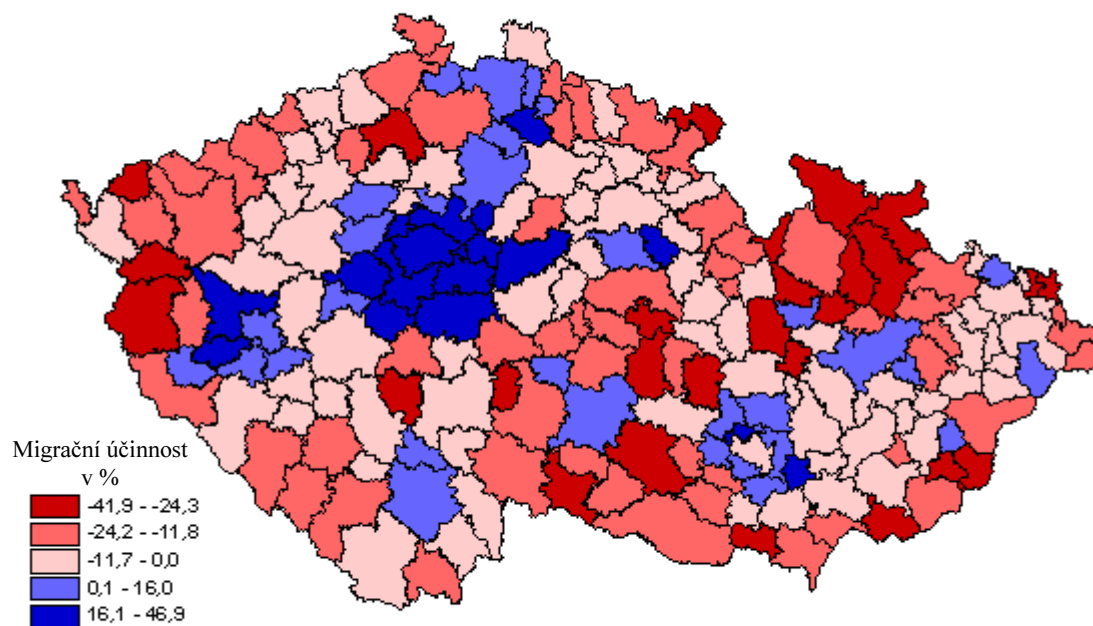

Obr. 3: Změna migrační účinnosti¹ v obvodech ORP za období 1996 - 2006

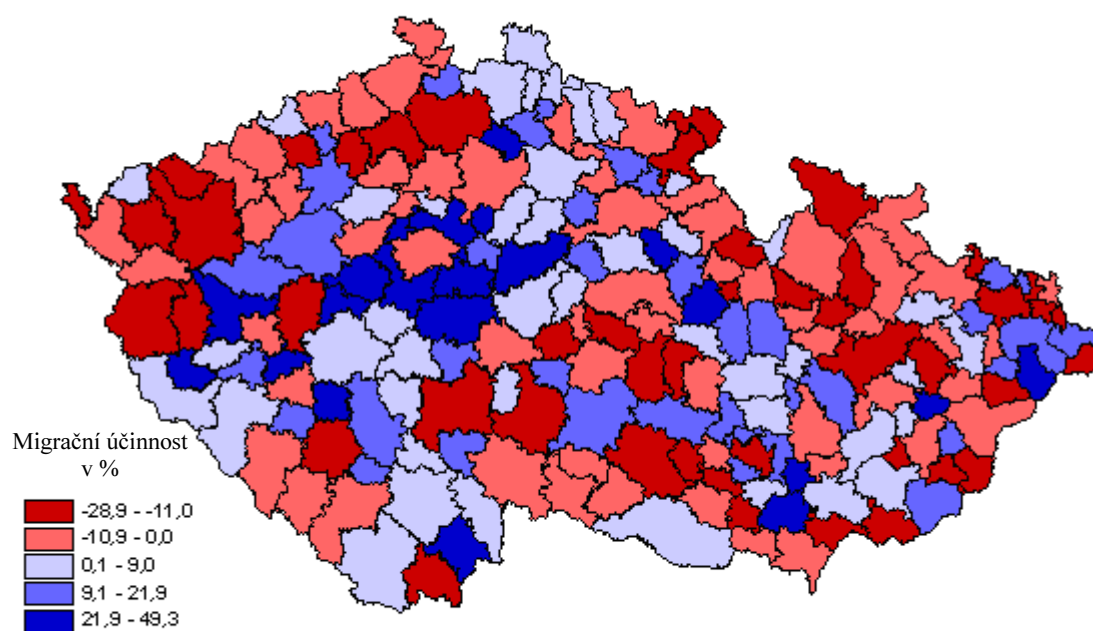

¹ Jedná se o rozdíl mezi migrační účinností v období 2005 – 2006 a v období 1996 – 1998

Obr. 4: Migrační účinnost osob ve věku 20 - 34 v obvodech ORP za období 2005 – 2006

Obr. 5: Migrační účinnost osob ve věku 35 - 49 v obvodech ORP za období 2005 – 2006

Obr. 6: Migrační účinnost osob s vysokoškolským vzděl. v obvodech ORP za období 2002 – 2004

